

Projev předsedy Rady vysokých škol na Slavnostním zahájení akademického roku 2017/2018

Vážený pane ministře, vážená paní náměstkyně, vážený pane předsedo Národního akreditačního úřadu, vážený pane předsedo České konference rektorů, vážený pane hejtmane, vážený pane primátore, vážená zástupkyně Akademie věd České republiky, vážené paní rektorky a páni rektori, vzácní hosté, dámy a pánové,

je mi opravdu mimořádnou ctí vystoupit na dnešním slavnostním zahájení akademického roku. Těší mne, že se koná právě v prostorách Technické univerzity v Liberci. Univerzity, na níž mám tu čest zasedat v jedné z fakultních vědeckých rad. Univerzity, na níž mám řadu kolegů i přátel.

V dnešním projevu by bylo možné hovořit o mnoha tématech, které se bytostně týkají vysokých škol, jejich akademických i dalších pracovníků a studentů. V první den Týdne pro vzdělanost však považuji za zásadní pronést několik slov k důvodům, které k jeho vyhlášení vedly. Budu se tedy věnovat financování, a to nejen vysokého školství, ale celého vzdělávacího systému v České republice.

Před necelými dvaadvaceti lety se Česká republika, jako první z postkomunistických zemí, stala členskou zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Členství v tomto klubu, který mimochodem disponuje velmi rozvinutou statistickou divizí, nám kromě jiného umožňuje poměřovat se s jinými ekonomicky vyspělými zeměmi v nejrůznějších indikátorech. A srovnání v oblasti financování vzdělávání bohužel vůbec není lichotivé.

Zatímco průměrná země OECD vydává z veřejných zdrojů na vzdělávání 4,4 % svého hrubého domácího produktu, Česká republika pouze 3,4 %¹. Při předpokládané výši HDP pro rok 2017 na úrovni cca 5 bilionů korun pak rozdíl jednoho procentního bodu znamená přibližně 50 miliard. A právě tolik peněz z veřejných zdrojů v českém vzdělávacím systému chybí, pokud bychom chtěli dosáhnout průměru OECD.

Co tato čísla znamenají pro vysoké školství? Průměrná země OECD vydává na jednoho vysokoškolského studenta přes 16,5 tisíce dolarů v paritě kupní síly, v České republice je to pouze lehce přes 10,5 tisíce², tedy o třetinu méně! Často v této souvislosti slýcháme, že vysokým školám v České republice ke zmírnění

¹ OECD EaG 2017, tab. B2.3. Data za rok 2014.

² OECD průměr: 16 574 Kč, ČR průměr: 10 504 Kč. OECD EaG 2017, tab. B.1.1. Data za rok 2014.

rozdílů ve financování pomáhají rozpočty na vědu a výzkum. Výše uvedená čísla nicméně rozpočty na vědu a výzkum zahrnují. Dopady na kvalitu vysokoškolského vzdělání jsou přitom zřetelné. Vysoké školy na jedné straně postupně ztrácejí svoji konkurenceschopnost na trhu práce, na druhé straně nutně ztrácejí svoji pozici v mezinárodních žebříčcích. Naposledy se podívejme na srovnání se zeměmi OECD. Zatímco v zemích OECD připadá na jednoho učitele 16 studentů, v České republice je to celých 23 studentů, tedy téměř o polovinu více.³

Vláda České republiky rozhodla o meziročním navýšení návrhu výdajů na vysoké školství ve státním rozpočtu na rok 2018 o 3 mld. Kč, což vysoké školy vedlo k odvolání protestních akcí plánovaných na tento týden. V poslední době jsem často tázán, proč jsme ustoupili z nedávného požadavku výraznějšího navýšení o 4,5 mld. Kč, přislíbeného tehdejší paní ministryní Valachovou. Dovolte mi využít drobnou paralelu. Jedno z tzv. konvergenčních kritérií, známých též jako tzv. Maastrichtská kritéria, stanovuje hranici tří procent HDP jako strop pro výši veřejného deficitu. Tříprocentní hranice přitom nepředstavuje hranici mezi zdravými a nezdravými veřejnými financemi. Je hranicí mezi veřejnými financemi nezdravými a silně nezdravými, při jejímž překročení jsou, nebo alespoň mají být, spouštěny určité sankční mechanismy. A podobně pro mne není třímiliardové navýšení rozpočtu vysokého školství hranicí mezi spokojeností a nespokojeností. V situaci dlouhodobého a hlubokého podfinancování vysokých škol je pro mne hranicí mezi nespokojeností a hlubokou nespokojeností.

Ve veřejném prostoru lze zaslechnout laciné návody typu „zrušte nepotřebné obory a peněz na ty potřebné budete mít dost“. Dovolte mi tři odpovědi. Zaprvé, i v současném masifikovaném vysokém školství je investice do vysokoškolského vzdělání stále velmi výnosnou investicí, jak veřejnou, tak soukromou. Zadruhé, vzdělaná populace je odolnější vůči různým populistickým či extremistickým stranám, které mohou v krajním případě i ohrozit současný demokratický systém. Zatřetí a nejpodstatněji: studenti, kteří v těchto dnech poprvé vstupují na vysokou školu a zahajují svůj první akademický rok, budou na pracovním trhu působit nejméně do roku 2070. Opravdu dnes umíme říci, jaké znalosti, schopnosti a dovednosti budou potřeba za více než půl století?

³ OECD EaG 2017. Tabulka D2.2. Data za rok 2015.

Dámy a pánové,

s koncem letošního kalendářního roku se naplní mé druhé funkční období předsedy Rady vysokých škol. Nebudu nyní bilancovat úspěchy a neúspěchy Rady vysokých škol v tomto období, ostatně tři měsíce máme ještě před sebou a věřím, že některé rozpracované úkoly se ještě podaří zdárně dokončit. Co však již zčásti bilancovat mohu, jsou různé silné zážitky spojené s předsednictvím Rady, ať už silné negativní či silné pozitivní. K těm silným pozitivním po celých šest let patřila vlídná a přátelská přijetí, jichž se mi dostávalo na slavnostních akcích České konference rektorů. Nejen za tato milá setkání, ale i za celou bezmála šestiletou spolupráci vám, vážené paní rektorky i vážení páni rektori, na prahu nového akademického roku ze srdce děkuji.

Přeji dobrý nový akademický rok nám všem.

QBFFFE.

Jakub Fischer, Liberec, 2. 10. 2017